

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Theodōritu Episkopu Kyru Kai Eyagriu Scholastiku
Ekklesiastikē Istorìa, Eklogai Apo Tōn Istorion
Philostorgiu Kai Theodōru**

Theodoretus <Cyrrhensis>

Mogvntiae, 1679

Henrici Valesii Annotationes In Librum Quartum Historiae Ecclesiasticae
Theodoriti.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14162

HENRICI VALESII
ANNOTATIONES
IN LIBRUM QUARTUM
HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ
THEODORITI.

In Caput I.

Pag. 151. Τοῖς ἀγῶσι τοῖς μίξοσι. Id est in certaminibus pro fide. Hæc enim certamina graviora sunt certaminibus bellicis.

ἢ τὰ χεῖρα. Quam hic mutationem intelligat, obscurum est, utrum mutationem fidei & religionis, an mutationem suffragiorum. Malim tamen mutationem religionis intelligere. Nam milites Romani à Christiana religione ad Gentilium cultum desciverant, regnante Juliano.

μαθήμασιν ἰουδαίσι. In Manuscripto codice Savilii, & in editione Basilienfi legitur μαθήμασιν ἰουδαίσι.

In Caput II.

Pag. 152. Τῆς πολιμίας ἐξίβαλι. Verbum ἐξίβαλι non convenit huic loco. Restituendum itaque mihi videtur ἐξέλασι. Certè Interpretes hunc locum ita vertunt, quasi legissent ἐξέλασι.

γραφῶν αὐτῶν ἐκκαλῶν. In editione Basilienfi legitur γραφῶν αὐτῶν ἐκκαλῶν. Quod mihi quidem videtur elegantius.

In Caput III.

Ἐπιστολὴ συνοδική. Baronius ad annum Christi 363. c. 132. hanc epistolam ab Athanasio scriptam esse existimat Alexandria in Synodo Episcoporum totius Ægypti, quos Athanasius, accepto Joviani Imperatoris edicto, statim Alexandriam evocaverat. Quæ quidem conjectura admodum probabilis est. Suspicio tamen hanc epistolam scriptam esse ab Athanasio Antiochiæ, quo unà cum aliquot Episcopis Ægyptiæ Libyæ se contulerat, ut Jovianum Imperatorem illic salutaret. Cumque Imperator Jovianus regulam fidei ab illo & à reliquis Episcopis flagitasset, ut testatur Gregorius Nazianzenus in oratione funebri de laudibus Athanasii, Athanasius collatione habita cum Episcopis Ægypti ac Libyæ qui ipsum comitabantur, epistolam de fide scripsit ad Jovianum. Conjecturam nostram confirmat titulus ipsius epistolæ, qui sic habet: ἀθανά-

σιος ἡ δὲ λοιποὶ ἐπίσκοποι, δι' ἰδόντες ἅμα σπουδῶν πάντων ἡ δὲ τῆς αἰγύπτου, &c. Id est: Athanasius & reliqui Episcopi qui venerunt ex persona omnium Episcoporum Ægypti, &c. Sic enim interpretanda sunt hæc verba. Malè Christophorus ita vertit: Athanasius & reliqui Episcopi, qui nomine omnium Ægypti, Thebaidis & Libyæ Episcoporum, in unum convenerunt. Quæ Christophori interpretatio imposuisse videtur Baronio. Atqui non hoc dicit Theodoritus, Episcopos illos in unum convenisse. Neque enim in Græco est δι' ἰδόντες, sed tantum δι' ἰδόντες. Quo verbo significatur, Episcopos illos qui cum Athanasio erant, missos fuisse ab universis Episcopis Ægypti ac Libyæ, ut pro Athanasio testimonium redderent apud Imperatorem Jovianum. Etenim Ariani qui Alexandria degebant, legatos suos miserant Antiochiam, qui Athanasium coram Joviano Principe accusarent, ut constat ex libello precum eorundem Arianorum, qui editus est in secundo Tomo operum Athanasii. Ad eos igitur refutandos, Episcopi Ægypti quosdam ex suo numero Antiochiam miserunt, qui pro Athanasio testimonium dicerent coram Joviano.

καρδίας ἐχθρῆς. In codice Savilii & in editione Basilienfi legitur ἐχθρῆς, quomodo etiam legit Epiphanius Scholasticus. Apud Athanasium tamen scribitur ἐχθρῆς. Posterior autem pars hujus periodi in vulgatis Athanasii editionibus desideratur: Eamque Baronius adjectam esse existimat ab Ariano quopiam, qui Athanasium irridere vellet tanquam falsum Vatem. Neque enim Imperium Joviani diu stetit. Mihi tamen nihil hic adulterium ac suppositum videtur. Nec vituperandum idcirco est Athanasium, si Jovianus non tot annos in principatu vixit, quot Athanasius cum vivere optaverat.

ἀρίστως ἡ ἰσοματώσ. Forte scribendum est ἀρίστως, id est, divisionis ac dissidii in Ecclesia Catholica Authores fuerant.

εἰ ἀγνοῖ τελεωθέντες. Veri etiam potest in hac enim baptizῶντι σαυτῆς, &c. Nam τελεωθέντες est baptizari, ut monui in Annotationibus Eusebianis pag. 253.

ἀδελφῶν γινωσκομένην. Primam vocem Genevenses Typographi adjecerunt ex Christophori vertione & ex libro Athanasii. In cunctis tamen

tamen nostris exemplaribus non habetur, nec in A versione Epiphani Scholastici.

τῆς ἐκ αὐτῶ πλὴν ἐκ τῆς ἀρχῆς. In vulgatis Athanasii editionibus hic locus aliter legitur : Sed ex Theodorito emendandus est. Duo enim genera Ariatorum hic perstringit Athanasius, quorum alii vocem ἰμωέσιον penitus rejiciebant, Filium Dei ex nihilo creatum asserentes : Alii verò admittebant quidem τῶ ἰμωέσιον, sed perperam interpretabantur, nec Spiritum Sanctum Deum esse credebant; cujusmodi erant Macedoniani. Idem testatur Gregorius Nazianzenus in oratione funebri de laudibus Athanasii, loquens de libello fidei quem scripsit ad Jovianum Aug.

Pag. 154. Ἰσὼν ἑπτακῶσιον ἄλλα καὶ ἐκ τῶ ἡμισέσιον. In vulgatis editionibus Athanasii numerus Episcoporum non habetur. Certè numerus ille trecentorum decem & octo Episcoporum qui Nicææ in unum convenerunt. licet ab antiquis Patribus traditus reperitur, apud Athanasium tamen, si bene memini, nusquam integer legitur. Nam in epistola ad Solitarios pag. 854. ait, Nicæam convenisse Episcopos plus minus trecentos.

In Caput IV.

Pag. 155. Ἰσὼ καίωσεν. Pessimè Christophorus hunc locum interpretatus est hoc modo : Cognitio Imperatoris quam de rebus divinis imberberat. Atqui non hoc dicit Theodoritus; sed Jovianum acceptis Athanasii litteris, legem tulisse qua Nicæna fides confirmabatur. Si quis tamen sensum Christophoroni sequi maluerit, non magnopere repugnabo : Præsertim cum Jovianus nullam legem tulerit de religione; sed unicuique colendi pro arbitrio suo numinis liberam reliquerit facultatem, ut docet Theodorus in oratione ad Jovianum.

καὶ νόμον ἑπίστον ἔγραψεν. Hæc est secunda constitutio Joviani pro Ecclesiis. Prima enim ejus constitutio fuerat de Episcopis ab exilio revocandis, & in sedes suas restituendis, ut legitur in cap. 2. hujus libri.

τὸ ἁγιομύειον. Hic locus prava interpunctione deformatus est. Sic igitur eum distinguendum puto : τὰς εἰσοφωδῆς, τῆς κωνσταντινουπόλεως τὸ ἁγιομύειον, &c. quam distinctionem ipse confirmat Theodoritus in libro primo cap. 11.

In Caput V.

Pag. 156. αὐξάνειν γὰρ. Nullum hic ordinem temporum servat Theodoritus, nam cum res à Valentiniano Aug. in Ecclesia gestas dicere aggrediatur, qui regnare cepit anno natalis Domini 364. ab Auxentii morte & Ambrosii ordinatione eas orditur, quæ facta est anno Christi 374. decem annis integris post exordium principatus Valentiniani.

ἡμῶντες ἐσποκλίνομεν κεφαλὰς. Solebant olim Christiani occurrentibus Episcopis caput submittere, ut ab iis benedictionem acciperent. Cujus moris multa superfunt vestigia in veterum libris. Primo enim Hilarius in libro contra Constantium

ita scribit : *Osculo Sacerdotes excipis, quo & Christus est proditus; caput benedictioni submittis, ut si dem calcei. Convivio dignaris, ex quo Judæus ad prodicionem egressus est. Censum capitum remisit, quem Christus ne scandalo esset, exsolvit.* Philostorgius in Historia Ecclesiastica scribit Leontium Tripoleos Episcopum cum reliqui omnes Episcopi Eusebiam Augustam, uxorem Imperatoris Constantii adirent, eamque ex more adorarent, nunquam adduci potuisse ut eam inviseret, nisi ea conditione ut Augusta venienti ipsi assurgeret, & caput submitteret, postulans ut benediceretur. Verba Philostorgii refert Suidas in Leontio. Simile est quod scribit Marcus Diaconus in vita Porphyrii Gazensis Episcopi. Eudoxiam Augustam ipsis in Palatium venientibus non semel occurrisse, & priorem ipsos salutasse, atque ut sederent jussisse, & inclinato capite postulasse ut benedicerent. Idem quoque de eadem Augusta testatur Sozomenus in libro 8. cap. 13. ubi de Ammonio loquitur & fratribus Monachis qui Longi dicebantur. Palladius in Dialogo de vita Joannis Chrylostomi, ubi de eo loquitur in exilium proficiscente, ait illum Olympiadi & Pentadiæ ac Salvinae dixisse, ut quicumque sine ambitu eligeretur Episcopus, ei capita submitterent perinde ac ipsi. Nefas hic arbitror præterire insignem locum Joannis Chrylostomi ex Homilia 3. ad populum Antiochenum, ubi de Flaviano Episcopo qui ad comitatum Principis profectus erat, ita loquitur ἀρχὸν ἐστὶ καὶ αὐτὸς, καὶ ἀρχὸν ἐκείνου σεμνότερον. καὶ γὰρ αὐτὸ πλὴν βασιλικῶ κεφαλῶ ἐς ἱεροὶ ἔμοι τὰς τῶν φησὶντες χειρῶν ὑπέτασαν. De eodem more loquitur Auctor vitæ sancti Fulgentii : *Alter cantibus omnibus quis primo salutaret agnoscerent, qui benedicens caput supponeret.* Denique incertus Auctor quæstionum veteris & novi Testamenti, quæstione 109. nostri autem Sacerdotes super multos quotidie nomen Domini & verba benedictionis imponunt. Sed in paucis effectus est. Est iterum quando meliores se benedicunt. Quamvis enim quis sanctus sit, curvat tamen caput ad benedictionem sumendam. Postremo Honorius & Valentinianus Aug. de accusatione Episcopi, Presbyteri vel Diaconi ita referunt ad veram Præfectum Prætorio : *Audemus quidem sermonem facere solito plus timore capis, de sanctis & venerabilibus Sacerdotibus, & secundis Sacerdotibus vel etiam Levitis, & eos cum omni timore nominare, quibus omnis terra caput inclinat.*

B
C
D

In Caput VIII.

αὐτοκράτορες μὲν γινώσκονται. Baronius in Annalibus Ecclesiasticis hanc epistolam non à Valentiniano Imperatore, ut scribit Theodoritus; sed à Valente potius scriptam esse existimat, anno Christi 365. quo Valentinianus & Valens Consules fuerunt. Sed pace ejus dixerim, dupliciter fallitur, tum in anno quo scripta est hæc epistola, tum in eo quod Valenti eam assignat. Nam cum in titulo qui epistolæ præfixus est, unà cum Valentiniano & Valente Gratianus quoque Augustus

Pag. 158.

Augustus nuncupetur, procul dubio ante annum Christi 367. hæc epistola scribi non potuit. Eo enim anno Gratianus Augustus nuncupatus est, ut constat ex Ammiano Marcellino, & ex Fastis Idatii, Lupicino & Jovino Coss. Argumenta verò quibus Baronius nititur, ut Valenti eam epistolam assignet, refutationem non merentur. Primum enim ait, Valentis nomen in titulo hujus epistolæ præponi; quod est falsissimum, ut ex Theodorito nostro, & ex versione Epiphani Scholastici apparet. Deinde quod ait, res Asiæ Diocæseos nihil ad Valentinianum attinuisse, neque id verum est. Etenim ex Ammiano Marcellino didicimus, Valentinianum seniore, licet Valenti fratri Orientis Imperium tribuisset, cuncta tamen pro arbitrio suo esse moderatum; & Valenti inlar Apparitoris, ut Ammiani nostri verbis utar, ei morigerum semper fuisse. Denique quod addit Baronius, Valentinianum tunc fuisse in Galliis, non autem in Illyrico, fateor id quidem. Neque enim Valentinianus relicto Galliis in Illyricum profectus est nisi anno Christi 374. Gratiano & Equitio Coss. ut docet idem Marcellinus. Sed nihil obstat, quo minus in Galliis positus, legatos Illyricianæ Synodi ad se missos audierit. Porro hujus epistolæ Valentiniani ad Episcopos Asiæ meminit etiam Theophanes in Chronico, eamque Edictum appellat.

καροφρυγίας πακατιανής. Ita legitur in omnibus nostris exemplaribus, & apud Epiphanium Scholasticum. Sirmundus tamen post vocem *καροφρυγίας* addidit distinctionem; quasi tres essent Phrygiæ; Phrygia scilicet proprie dicta, Carophrygia, & Phrygia Pacatiana. Sed cum in Veterum libris duæ tantum Phrygiæ nominentur, Phrygia scilicet Pacatiana, & Phrygia salutaris, malim hoc loco scribere *καείας, φρυγίας πακατιανής.* Defunt autem hic nomina reliquarum provinciarum Diocæseos Asiæ. Quæ si quis scire desiderat, habentur in Notitia Imperii Rom. hoc ordine recensita, Pamphylia, Lydia, Pysidia, Lycæonia, Phrygia Pacatiana, Phrygia Salutaris, Lycia, Caria.

πατήρ & υἱ. Rectius in codice Saviliano & in editione Basiliensi legitur *πατήρ & υἱὸν & ἅγιον πνεῦμα.*

ὁ δὲ ὄνομα ἐκκλησίοντες. Pessime hunc locum vertit Christophorus, cui prava hujus loci distinctio fraudi fuit. Nam post verbum *ἐκκλησίοντες* apposta est subdistinctio tum in Basiliensi, tum in Roberti Stephani editione. Verum Henricus Savilius & Jacobus Sirmundus eam distinctionem merito expunxerunt. Per *λαϊκοφρυγίας* autem non Ecclesiasticum munus, sed functiones publicas intelligere debemus, à quibus, licet Constantini rescripto immunes declarati essent Clerici, tamen Episcopi Illyrici liberi esse volebant, ut hic testatur Valentinianus: Evangelicum illud sequentes: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Idem infra testatur Valentinianus his verbis *τὰ δημόσια κατὰ νόμους ἰσοκομίζειν ἵτασι.*

ὅτι ἀνάκαμιν. Codex Savilius scriptum habet *ὅτι ἀνήκα.* Basiliensis autem editio excusum habet *ὅτι ἡκα*

Α *Ἐπιστολὴ* sine i subscripto, optime meo quidem iudicio, id est, *sed ne quis dicat: Veni religio principis.*

τὰ τῆς ἐπιστολῆς ὑμῶν. Decreta interpretatur Christophorus, Sirmundus Placita. Ego professionem fidei malim exponere. Sic enim loquitur Imperator initio hujus epistolæ: *ἀπὸ δὲ αἰεὶ ἡγρισμακαριώτατος.*

πυθιασθῶν δόκον δαμ. Vetat hic Valentinianus ne Episcopus Orthodoxos qui Nicenam fidem sequebantur, persequantur ii qui alterius erant opinionis ac sectæ; neve ex eo quod Imperator Valens ipsis favebat, occasione arreptâ, impugnent alios qui non idem cum ipsis sentiebant. Inter quos ait quosdam reperiri viros bonos ac pios & religiosos. Quippe Valentinianus viros liberam univocis religionis suæ retinendæ potestatem reliquit, quemadmodum testatur Ammianus Marcellinus in libro 30.

ἡμῖν δὲ ἐξηραμίσα τὸ δόκον. Hic locus valde obscurus est. Et Epiphanius quidem Scholasticus ita eum vertit: *Et nos quidem subijcitur ei, qui primus est & novissimus; vos autem vobismet arrogatis.* Quæ interpretatio meo quidem iudicio ferri non potest. Camerarius vero sic interpretatur: *Nos quidem ordine à primo ad ultimum processimus tractatione nostra; ipsi vero vestros abalienastis.* At Christophorus ita vertit: *Nos patientia semper a principio usque ad finem usi sumus; vos contra animi vestri impotentia obsecuti estis.* Cujus interpretationem secutus est ex parte Jacobus Sirmundus: Nam in posterioris membri versione Epiphanium Scholasticum sequi maluit. Mihi videtur verbum *ἐξηραμίσα* hoc loco idem significare quod communicare & commercium habere. Cujusmodi est illud in Evangelio. *Non continentur Judæi Samaritanis.*

μὴ εἰληντὸν αὐτὸν ἀλλῶν. Jacobus Sirmundus in editione sua excudi iussit *μὴ εἰληντὸν* & paulò post *ἐξηραμίσει.* Satis audacter, cum manuscripti codices nihil mutent. Quod vero addit Valentinianus, Pilatum ad orientem Solem conversum manus suas lavisse, in Evangelio nostris, quod sciam, non legitur. Itaque suspicor id sumptum esse ex Evangelio secundum Hebræos. Ideo autem Valentinianus hoc videtur adjecisse, quòd Orientales Episcopos alloquebatur, qui erant in Asiæ Diocæsi.

μετὰ τὸ πῦρ ἐξηρακλήμιν. Totus hic locus densis tenebris obvolutus est. Joachimus quidem Camerarius ita vertit: *Ac cum illo confirmatio ad cruciatum patri testamentum ipsius quasi in sanguine Zachariae.* Christophorus vero ita interpretatus est: *Ne regnantibus nunc nobis nihil hanc emolumenti consecuti, postea unâ cum sceleris exhortatore in ea qua testamentum ipsius sunt, damna incurramus, id quod in Zacharia sanguine eveniebat.* Eodem fere modo vertit Jacobus Sirmundus. Ego verò quod ad hæc verba attinet *μετὰ τὸ πῦρ ἐξηρακλήμιν*, assentior Christophorino & Sirmundo, qui sceleris hortatorem interpretati sunt. Idem enim est quod paulò post dicit

dicit Valentinianus... Sed pro verbo παθῶν, scribendum affirmo παστῶν, quod est conculcare. Alludit enim Valentinianus ad Historiam Zachariæ, qui pauld ante adventum Christi occisus est juxta Altare, ut legitur in Evangelio. Quo tempore conculcatum est Sanctuarium Domini à militibus, qui introgressi in Sanctuarium, Zachariam occiderunt juxta Altare. Porro vestigia sanguinis Zachariæ adhuc sua ætate mansisse tradit Auctor Itinerarii Hierosolymitani, his verbis: In eadem ipsa, ubi templum fuit quod Salomon edificavit, in marmore ante Aram sanguinem Zachariæ ibi dicas hodie fuisse. Etiam parent vestigia clavorum militum qui eum occiderunt, in tota area, ut putes in cera fixum esse.

In editione Basiliensi aliter scribuntur hæc nomina, in hunc modum; ἐπὶ ἀμυγρῆς καὶ κειρωσίου. Apud Epiphanium autem Scholasticum ita leguntur: Hæc præcipuum in Megetio, & in Cacerano, & Damasco, & Lampone, & Brintisio. Et Baronius quidem existimat hos fuisse Presbyteros Ecclesiæ Romanæ. Ego vero libentius crediderim hos fuisse legatos Synodi Illyricianæ, qui ad Valentinianum Imperatorem missi erant, ut gesta Synodi ei significarent. Id enim moris fuit jam inde à temporibus Constantini.

Intelligit Episcopos Antiocheni Concilii quod in encænii celebratum est. Hos enim Patres vocare consueverant Semiariani, ut docet Socrates in lib. 2. sub finem, ubi de Seleuciensi Synodo loquitur.

Pag. 160. Magis placet scriptura codicis Savilianii, in quo legitur... Atque ita edit etiam Jacobus Sirmundus. Vulgatam tamen lectionem confirmat Epiphanius Scholasticus.

Mallet scribere, καθὼς ὁ ἰδὸς, &c.

In Caput IX.

Hanc Synodum Illyricianam Baronius in Annalibus confert in annum Christi 365. Verum epistola Valentiniani Imperatoris quam superiori capite retulit Theodoritus, ejus sententiam apertè refutat. In hujus enim epistolæ titulo, Gratianus unà cum Valentiniano & Valente Augustus nominatur. Porro Gratianus à patre Augustus nuncupatus est anno Christi 367, quare non ante hunc annum Synodus ista Illyriciana potuit congregari. Baronium vero, ut ita sentiret, impulit epistola Synodica Concilii Illyriciani hic à Theodorito relata, in qua mentio fit Eustathii Episcopi. Hunc Eustathium Baronius existimat esse Sebastenum Episcopum, qui à Lampsaena Synodo unà cum duobus aliis Episcopis Legatus ad Liberium missus fuerat anno 365. Verum hanc Baronii sententiam refellit Socrates in lib. 4. cap. 12. ubi hanc legationem Eustathii assignat anno Christi 368. Consulat igitur Lector quæ illic annotavi.

Baronius quidem existimat hunc esse Elpidium Romanæ Ecclesiæ Presbyterum, qui unà cum Phylloxeno missus olim fuerat à

A Julio Papa ad orientales Episcopos. Dubitare tamen jure quis possit, utrum hic Elpidius Romanæ Ecclesiæ Presbyter fuerit. Etenim Episcopi Illyrici disertè scribunt, hunc Elpidium à se missum esse ad Asianos. Quod si Elpidius Ecclesiæ Romanæ fuisset Presbyter, & quidem Legatus à Liberio Papa, ut vult Baronius, Episcopi Illyrici nunquam dicerent se illum ad Asianos misisse. Adde quodd Elpidium fratrem suum & comministrum appellant. Quibus titulis Episcopus potius designari videtur quàm Presbyter. Proinde existimo Elpidium hunc fuisse Episcopum Illyrici, quem Episcopi Illyriciani Legatum miserunt ad Episcopos Diocæseos Asianæ, inspecturum, utrum verà essent quæ Eustathius Sebastenus ipse renuntiaverat; Asianos scilicet Spiritum Sanctum Patri ac Filio consubstantialem non credere. Hæc est conjectura nostra de Elpidio. Certè in Manuscripto codice Henrici Savillii, pro προσβυτίην scriptum est προσβύτι. Denique in fine epistolæ ajunt, hunc Elpidium ex suo corpore missum esse ad Asianos ἕνα ἐκ παστῶν, id est, unum ex omnibus electum fuisse qui hanc legationem obiret. Quibus verbis apertè declaratur, Elpidium fuisse ex numero Episcoporum Illyrici. Quod nisi me conjectura fallit, hic est Elpidius Episcopus, ad quem Basilius Magnus scripsit epistolam 322. In ea enim epistola rogat Elpidium Basilius, ut si necessarium judicaverit, tenapus ac locum Concilii indicat, scribatque litteras ad Episcopos ut ad certam diem conveniant. Quod optimè convenit huic Elpidio nostro, qui ab Episcopis Illyrici missus fuerat in Asiam ad rectam fidem stabilendam.

Tria hæc verba desunt in Manuscripto codice Savillii & in editione Basiliensi, nec ea agnoscit Epiphanius Scholasticus.

Verbum προσβύτι hoc loco accipitur pro prædicatione sive doctrina. Hoc enim sensu passim usurpatur in reliqua epistola. Vocabulum igitur προσβύτι quod huic verbo jungitur, pro blasphemia seu impietate accipere debemus, quam prædicabant Episcopi Diocæseos Asianæ, Spiritum Sanctum à Dei Patris ac Filii substantia separantes. Porro hic mirari subit, quomodo Eustathius Sebastenus in Synodo Illyriciana accusaverit Episcopos Asianæ, quod de Spiritu Sancto malè sentirent. Ipse enim Legatus erat Macedonianorum, qui Spiritus Sancti Deitatem negabant. Verum Macedoniani eo quidem tempore impietatem suam & blasphemiam in Spiritum Sanctum adhuc tegebant, nec in apertum proferebant. Cæterum, pro vocabulo προσβύτι, libentius hic legerem βλάστην, id est, probrum.

Jacobus Sirmundus hunc locum aliter distinxit. Expuncta enim virgula quæ post hæc verba apposta est in nostris exemplaribus, ita exposuit hunc locum: Sed necessitas nobis imposita est, ut ad vos miseremus Dominum & comministrum nostrum Elpidium, à Regio Romanorum principatu litteras habentem. In quo Sirmundus videtur secutus

e tus

ἀποκρίσεις τῆς. Hunc locum emendavi ex A duobus MSS. codicibus, Saviliano scilicet ac regio in quibus scribitur ἀποκρίσεις. Quam lectionem confirmat ipse Theodorus in lib. 4. hæreticarum fabularum, cap. 11. de Messalianis ita scribens, ἀμαρματίχων ἰουπιτῶν τῶν πικρῶν πικρῶν. ἐν τῇ ψυχῇ πικρῶν. Codex Savillii & Basilienfis editio scriptum habent ἐν ταῖς ψυχαῖς. λητό. In MS. codice Savillii & in editione Basilienfi λητό. Scribitur, rectius ni fallor. Extant ad illum aliquot epistolæ Basilii Magni.

ἀμφιλόχι. Hic Synodum viginti quinque Episcoporum adversus Messalianos collegit in urbe Sidâ, de qua Photius in Biblioth. cap. 52. multa habet scitu digna.

Pag. 164. ἐν ἰδίῳ. Basilienfis editio scriptum habet ἰδίῳ. Porro hæc facta sunt regnante Theodosio. Tunc enim Flavianus ad Episcopatum Antiochenis Ecclesiæ promotus est; sub cuius administratione erat Edessa & omnes Orientis Provincia. Proinde Theodorus occasione Messalianorum arrepta, ordinem temporum antevertit.

ἰληζέ σε τὸν σῶμα. In altero codice Regio, cujus variantes lectiones ad calcem editionis sue Stephanus excudit, scribitur ἰληζαί, & paulo post similiter καταμαρτυρεῖται. Quomodo etiam edidit Jacobus Sirmundus.

In Caput XII.

Pag. 165. ἐρατιὰν τι σωμαθροῖται. Rectius in codice Savillii & in editione Basilienfi hic locus scribitur hoc modo ἐρατιὰν σωμαθροῖται ἐρατιῶν, &c. De hac expeditione Valentis adversus Gothos consule Ammianum Marcellinum.

ἡ δουράτω. Vocem μόνον & conjunctionem quæ sequitur, expunxi secutus auctoritatem codicis Savilliani & Basilienfis editionis. In quibus totus hic locus ita scribitur: ἡ γέγονεν ἡ δουράτω. ἡ ἀπατῆ τῶν γωαικίων ἡμάτων ἰπάκο.

In Caput XIII.

Pag. 166. Στρατιωτικὸν ἀμπερόμυρον. Duo notanda sunt in hac narratione, vel potius tria. Primum quod Episcopus sumit habitum militarem, id est chlamidem & balteum. Deinde quod tiaram capiti imponit. Ex quo apparet, Episcopos eo tempore tiaram non gestasse. Nam si eam gestare soliti essent Episcopi, non id ut novum atque inusitatum notaret in Eusebio Theodoritus. Tiaram igitur sumpsit Eusebius, more Syrorum ac Persarum, qui caput tiarâ tegebant adversus solis ardorem. Tertium quod hic notandum occurrit, est ordinatio non solum Presbyterorum ac Diaconorum, verum etiam Episcoporum. Quæ omnia cum sint contraria legibus Ecclesiasticis, extra ordinem gesta sunt ab Eusebio Samosatensi, divino Spiritu ad hæc eum impellente, ut Arianorum furori obsteret. Hujusmodi plurima, & tunc, & alias

gesta sunt à præstantissimis Episcopis. Qui ubi Christianam Religionem periclitari videbant, parvi pendere solebant regulas & canones Ecclesiæ, dummodo Ecclesiam ipsam salvam atque integram conservarent. itaque in hujusmodi discriminibus valebat hæc regula: Salus Ecclesiæ suprema lex esto.

In Caput XIV.

Ἐσπερινὴ λειτουργία. Epiphanius & reliqui interpretes de vespertino officio hunc locum intellexerunt. Ego vero de Missarum vespertinarum sacrificio malim intelligere. Etenim λειτουργία non nisi de Missarum solennibus usurpari solet. Vespertina autem Missa fiebat in Quadragesima. Quis diutissime permansit in Ecclesia, ut docet Amalarius in lib. de Eccl. officiis cap. 7.

παρ' αὐτοῦ. In codice Savillii & in editione Basilienfi rectius scribitur παρ' αὐτοῦ τῶν ἀσπίων τῶν περὶ εὐδία.

ἡ πόρρω κομμένη. In editione Basilienfi & in MS. codice Savillii legitur ἡ ἐκείν κομμένη, quod verius puto. Nam Theodorus poetici vocabulis uti solet.

In Caput XV.

τὴν πάλιν ἐκέντω. Codex Savillii vocem interlerit hoc modo, τὴν πάλιν ἐκέντω ἐκέντω.

ἐν τοῖς θάλοις. Sic loquitur Ammianus Marcellinus in lib. 28. Tales ubi comitibus singulos quinquaginta ministris tholos introierunt balnearum, &c. & ante illum Athenæus in lib. 11. βαλατιῶν θάλος dixerat.

διὰ τῶν ὄντων ποδῶν διαβῆναι. Rectius in MS. codice Savillii & in editione Basilienfi legitur ἐκκευλιθῆναι. Non enim est proprium pilæ διαβῆναι sed κυλιθῆναι.

πῦρ ἀνάφαντες. Posset scribi πυρὰν ἀφαντες & fortasse rectius. Sequitur enim ἡ πύρρα διαφαντὸς ἀκοντίων. Effet autem inelegans, eandem vocem in eadem linea bis repetere. Scio quidem Jacobum Sirmundum edidisse διὰ τὸ φλογὸς ἀκοντίων. Sed nostri codices reclamant.

τῆς εὐσεβίης συγγενείας. Mallem scribere τῆς εὐσεβείας κοσμημένη, ut legisse videtur Epiphanius Scholasticus.

ἰωβίαν. Jacobus Sirmundus edidit ἰωβίαν ex altero codice Regio, cujus variantes lectiones ad calcem editionis sue Robertus Stephanus adjecit. Nostri tamen codices & Epiphanius Scholasticus vulgatam scripturam tuentur.

θεξίαν δὲ χαμίνος μισθήσεια. Jovianus Episcopus Pergæ, cum Arianis aliquandiu communicaverat. Communionis autem inter Episcopos hoc erat Symbolum, ut alter ab altero acciperet Eucharistiam. Hujus rei exemplum occurrit apud Evagrium in libro 1. cap. 13. Aversatur ergo Antiochus dextram Joviani, quæ ab Arianis Sacerdotibus Sacramenta susceperat.

In Caput XVI.

Ἐὶ δὲ ἡ τέταρτον ὄνομα. Sic legitur in nostris codicibus & apud Nicephorum in lib. II. cap. 22. Magis tamen placet scriptura quam ex altero codice Regio Robertus Stephanus in variis lectionibus exhibuit. εἰς φρούριον ἰσχυρόν τοῖς ἐκείνους γειτονεῖον βαρβαροῖς, ὅθεν ἡ τέταρτον ὄνομα, &c. Quomodo etiam edidit Jacobus Sirmundus. Ita certe legit Epiphanius Scholasticus, ut ex versione ejus apparet. Sic enim ille: Quoddam castrum extremum, barbaris vicinum, cui nomen est Pheno, Senex dignus caelesti urbe deducens est. Est autem Pheno seu Pheno viculus Palaestina, in quo erant aris metalla ad quae noxii damnabantur, ut ex Eusebio, Athanasio & Hieronymo notavit pridem Ortelius.

In Caput XVII.

Pag. 170. Καὶ παῖτων. Codex Savilii scriptum habet γέλωτα νομίζεαι καὶ παῖτων. In editione Basiliensi legitur καὶ παίδων.

In Caput XVIII.

Pag. 171. Τῆσαν κοινωθεῖσαι ὑμῖν παρηγοῖα. Prima vox expungenda est, utpote superflua. Certe in editione Basiliensi non habetur.

τὰ ἐπινοήματα παιδαγωγία. Ita legitur in omnibus nostris exemplaribus. Nec aliter in suo codice scriptum repererat Epiphanius Scholasticus. Sic enim vertit: Protogenes autem Eunomi litteris eruditus. Sirmundus tamen ex Regio codice cujus variantes lectiones Stephanus nobis exhibuit, locum emengavit hoc modo: τὰ ἐπινοήματα παιδαγωγία. & sic vertit: Legitimus litteris eruditus. Quod quid sibi velit nescio. Mallem certe ita interpretari: Legalibus litteris eruditus. Certe Nicephorus in lib. II. cap. 23. Cum hunc Theodoriti locum describeret, pro iis verbis quae retuli, haec substituit ὁ ἡρωτογόνος, τὰ ἐπινοήματα παιδαγωγία. Sed & quae sequuntur in Theodorito, hanc emendationem confirmant. Ait enim Protogenem cum sacris litteris apprimè instructus esset, ac praeterea notarum peritus, ludum literarium aperuisse, ut pueris artem scribendi traderet: & hac occasione eos sacras litteras edocuisse.

Pag. 172. διὰ ποτιϋλῶν ἔμειναν σαραζῆνα. Id est, Baptismum conferret. Veteres enim Baptismum vocabant σαραζῆνα, ut notavi ad Historiam Eusebii. Caterum Protogenes ideo hunc honorem tribuebat Eulogio, quod Eulogius senior esset Presbyter, & primus Presbyterorum Ecclesiae Edessensium, ut indicat Theodoritus. Eulogium enim vocat ἡγούμενον πάντων, hoc est Archipresbyterum.

In Caput XIX.

Pag. 173. βασιλεῖ ὁ μέγας. Duæ postremae voces absunt ab editione Basiliensi, rectè ut opinor. Sufficit enim elogium quod proximè sequitur.

A ὁρὸς πλὴν ἑλὼ τῶτον ὑπερβλήθη. In MS. codice Henrici Savilii & in editione Basiliensi legitur ὑπερβλήθη, rectius ni fallor.

καὶ πρὸς οὐρανὸν. Valens Epiphaniorum die in Ecclesiam Caesariensem ingressus est, & coniecta dona obtulit ad altare, & intra velum admittens, Basilium auscultavit, ut narrat Gregorius Nazianzenus in orat. funebri de laudibus Basilii. Verum Gregorius haec omnia contigisse testatur, priusquam Valentis filius in morbum incidisset. Cui quidem utpote oculato testi, fidem habere malum quam Theodorito.

δημοσθένος τῶν βασιλικῶν ὑπομνημάτων. Hujus Demosthenis mentionem facit Gregorius Nissenus in lib. I. contra Eunomium, ubi hanc Basilii cum Valente ac Modesto ejus Praefecto confessionem describit. Verba ejus haec sunt: ὡς οὖν τῶν αὐτῶν ἔστι τὰ μαγείων καθάρσεις ἐπὶ τῆς ἰερουσολύμων ποτιῶν ἀσπίδος. πλὴν τῶν καθάρσεων τῶν ἰερουσολύμων κατωργηθέντων, ὑπο καὶ δημοσθένος τῶν τῶν ἐπινοήματα καὶ τὰ μαγείων ὑπάρχοντι, ὡς ἰταμωτῆρα τῶν ἄλλων ἢ τοιαύτων ὑποθηρσιαν ἀποσάξαι, ἠρακτεῖον ἔπειτα πάντες ἐξερρήματ. Castrensem sacri Palatii intelligit. Sic enim vocabatur haec dignitas. Eundem Demosthenem tacite designat Gregorius Naz. in orat. funebri jam citata, Nabuzardan eum appellans perinde ac Gregorius Nissenus. Vide Basilium Magnum in epistola 308.

τὸ σάμα ἀπαι ληλυθῆναι. Epiphanius Scholasticus haec verba de leprosis exposuit, rectè ut opinor.

ἠρώτησε τῶν ὑπὸ αὐτῶν ὑπερβλήθη. Ter omnino à Valente impugnatus est Basilium. Prima incurio fuit, dum Basilium adhuc esset Presbyter Caesariensis Ecclesiae, ut refert Gregorius Naz. in orat. funebri de laudibus Basilii. Secunda ac tertia incurio Valentis in Basilium aliquandiu post contigit, cum Valens venisset Caesaream, & Basilium ejusdem loci Episcopatum administraret. Primum quidem Valens Demosthenem & alios ex Palatio suo, Modestum denique Praefectum Praetorii adversus eum immisit. Qui cum nihil profecissent, Valens constantiam Basilii miratus, ab ejus oppugnatione paulisper desistit, & in Ecclesiam in qua Basilium collectas habebat, festo Epiphaniorum die intravit. Postrema incurio fuit, cum Valens ab Arianis impulsus, Basilium Episcopatu pelli & in exilium mitti praecipit. Cumque praecipuum Imperatoris eade referri scriberetur, morbus filii Imperatoris consilium illud interrupt, ut testatur Gregorius in orat. funebri.

πάλιν ἔπειτα αὐτῶν. Olim suspicabar scribendum esse αὐτῶν, ut legisse videtur Epiphanius Scholasticus. Sic enim vertit: Cum vero postea reversus illuc fuisset, &c. Utrum autem tertia haec Valentis incurio alio anno contigerit quam secunda, mihi quidem incertum est, cum nec Gregorius, nec Theodoritus id dixerint.

In Caput XX.

Ἐἰς τὸ πῶσον ἐλυθέρην. In MS. codice Henrici Savilii & in editione Basiliensi aliter scribitur hic locus, hoc scilicet modo, εἰς τὸν ἄπορον καὶ ἐλυθέρην βιοτῶν, quod magis placet.

τὸν τῶν καὶ ἀξιώμασι. Codex Savilii & Basiliensis est.

editio hic quoque scriptum habent ἡ ἀξιωματικῶν. Sæpius in hac voce à Librariis peccatum esse jam supra observavi. ἀξιωματικῶν vero positum est pro ἡξιωματικῶν.

In Capite XXI.

Pag. 176. Καλλίστων ἱεροδίων. Magis placet scriptura codicis Saviliani, in quo legitur φορτίων, quomodo etiam edidit Jacobus Sirmundus.

Pag. 177. πάντοθεν παρ' ὑμῶν. Codex Savilii scriptum habet πανταχῶθεν, quemadmodum edidit Jacobus Sirmundus. Et Paulo post ubi legitur καλινδύμνοι, idem codex & editio Sirmundi præferunt καλινδύμνοι.

In Capite XXII.

Pag. 178. Ἀθλιῶν εὐκίων ἀσέλγησαν. Codex Savilii scriptum habet ἀσέβησαν. Epiphanius tamen Scholasticus vulgatam lectionem tuetur.

ὡς δὸν κρυῖν. Nescio quid sibi voluerit Sirmundus, hunc locum ita vertens: *Strepitum insolentem de parvis veluti è scatebra, ut ita dicam, fundentes.* Nec melius Christophorfonus qui sic vertit: *Velut ex aqua dūditi, ut ita dicam, erumpentem.* Pessimè verò Epiphanius Scholasticus interpretatus est hoc modo: *Et ut ita dicam, fietorem veluti de quodam cuniculo profundentes.* Magis placet interpretatio Camerarii qui sic vertit: *Objeceros per nares sonos, clarum & quasi, ut ita dicam, de aqua fistulis ejaculantes, κρυῖοι enim propriè sunt tubi seu salientes, ex quibus aqua in subjectum canalem effunditur.*

τύπαν ἀθλιῶν ἀσέλγων. Postreina vox deest in eundem exemplaribus, tam MSS. quam impressis: Primumque à Genevensibus Typographis addita est ex conjectura Christophorioni, quam confirmat Epiphanius Scholasticus. Sirmundus tamen cum eam è Græco textu expunxisset, in versione sua retinuit.

γυμνάς πᾶν τὴν πόλιν. Scribendum puto γυμνάς ἀπὸ τὴν πόλιν ἰθὺς ἀμεινον.

ὡς δὲ τῆ ταφῆ παρὰ δὲ δουρα. Codex Savilii scriptum habet ὡς δὲ τῆ ἰσὶα παρὰ δὲ δουρα. Quomodo etiam edidit Jacobus Sirmundus.

Pag. 179. εἰς βίβλιν ἢ τὸ γράμμα μόνον. Hunc locum feliciter mihi videor restituisse hoc modo, εἰς βίβλιν καταγεγραμμένον τὸς ὀφθαλμοῖς. Proprium olim erat Cinædorum, oculos sibi delineare, quod Græci εἰς βίβλιν dicunt uno verbo. Græci enim εἰς βίβλιν dicunt & εἰς μιν. Esichius in Lexico εἰς βίβλιν γράμμα μεταλλικὸν μέλαν. Ion in Omphale.

ἢ τὴν μέλαιναν εἰς μιν ὀμματογράφον. Quare hoc loco εἰς βίβλιν scribi potest.

τὴν ἡβρία φύσιν ἐξαρισσάμενον. Cinædum intelligit. Sic enim Cinædos designare Græci solent. Certè Polybius lib. 4. pag. 273. Babyrtam quendam Cinædum ita describit: ἀνθρωπῶσ αὐτοῦ ἦ ἐξ ἡρην μίαν τὴν ἀσθρῆα κατὰ πάντα τρέπον. Sic enim legendus est locus ille quem Casaubonus non intellexit.

A κομπτατησιῶν ἢ λαργιτιῶν. Thefauri Principis Pag. 180. qui vulgo sacra largitiones dicebantur. Aliierant per singulas Diceceses, quibus præerant Comites. Aliierant in comitatu unâ cum ipso Principe, qui comitatenses largitiones dicebantur. His præerat Comes largitionum comitatensium. Erant autem omnes isti comites sub dispositione viri illustris Comitum sacrarum largitionum, ut docet notitia utriusque Imperii. Hic Comes largitionum comitatensium, Officiales sub se habebat qui Largitionales Comitantes dicebantur, quorum mentio fit in lege 6. codice Th. de diversis Officiis: *De largitionibus comitatensibus & Officialibus Rationalis rerum privatarum custodiri præcepimus &c.* Sic enim scribendus est locus ille, qui vulgo corruptus est.

πῶς ἢ ὄπηγε. Codex Regius cuius variantes lectiones edidit Stephanus, scriptum hic habet πῶς γδ' ἢ γι. Quomodo etiam edidit Jacobus Sirmundus, rectè procul dubio.

προσφάτω πολὺ μᾶλλον θεῶ. Sirmundus ex eodem codice Regio edidit προσφάτων θεῶν. Sed nihil opus erat hac emendatione, cum utrumque dici possit. Recentem verò Deum Petrus hic appellat Christum, juxta sensum Arianorum, qui cum Creaturam esse dicebant, non autem ab æterno Deum fuisse. Vide que sequuntur paulo post in Confessione Presbyterorum Ecclesiæ Catholicæ; ubi leguntur hæc verba: *ἡμεῖς ὅτι κέκληται, ἢτι προσφάτων σέβοντες θεῶν &c.* Sic enim legendum est ex codice Savilii & ex editione Basilienfi.

C ἀπάτορι. Hunc locum feliciter mihi videor ver-

tisse. Nam cum reliqui interpretes, Epiphanius scilicet, Christophorfonus ac Sirmundus patre carentes interpretati sint; Ego Græcam vocem uno Latino vocabulo expressi, Spurius vertens. Atque ita etiam ante nos vertit Joachimus Camerarius hoc modo: *Nostri igitur totius orbis Patres, à quibus alienati isti Spuri sunt.* Certè Plutarchus in quaestionibus Romanis disertè testatur, τὰς ἀπάτορας à Romanis vulgo appellari Spurios vel Spurii filios.

ἐν τῆς αὐτοῦ ἰσίας. In MS. codice Henrici Savilii & in editione Basilienfi legitur ἐν τῆς ἀπὸ ἰσίας, quemadmodum legisse videtur Epiphanius Scholasticus. Nos tamen nihil mutare voluimus, propterea quod utrobique idem sensus est.

D ἀθλητὰς θεασάμενον. In editione Basilienfi scriptum inveni θεασάμενοι non male. Mallem tamen scribere θεασόμενοι vel θεασομένην, ut legit Epiphanius.

δὲ ἀπειλῶν ἢ ἀπάτης. In variis lectionibus quas ex altero codice Regio collegit Stephanus, legitur δὲ ἀπειλῶν ἢ βασάνων. Quemadmodum edidit Jacobus Sirmundus. Paulò post ubi legitur τῆ προφανεί δουσιβοῦ τῶν ἀρειομανιῶν, Sirmundus ex eodem codice regio edidit τῆ προφανεί ἀρίσει, quod minus probò.

εωρὸν τοῖς κύμασι. Primam vocem Sirmundus

in editione sua delevit ut superfluum. Extat tamen in omnibus nostris codicibus. Ego levi mutatione locum ita restituendum puto: *αὶ τὰ ἀπάντων βουῖ, τῆς ἰπαρεῖδουσι θαλάσσης τῶν*

προσρησομένων ἁρῶν τοῖς κύμασι κτύπον θαλάσσιον. A
posset etiam scribi τῶν προσρησομένων ἀνέμων. Sic
enim supra locutus est Petrus de Magno comite lar-
gitionum καὶν προσρησῆς ὡς ἀνεμῶ βλαίῳ. Cete-
rum in codice Savillii & in editione Basilienfi scribi-
tur τῶν κύματι.

Ἐπιτομή. Basilienfis editio habet Ἐπιτομή. Et
paulò post ubi legitur προκησιόσις scriptum habet
προκησιόσις, ut & codex Savillii. Utrumque ta-
men dici potest, ut testatur Author Etymologi-
gici.

Pag. 184.

ὁ δὲ τὸ ἀγαπῆν ἡμῶν θαμάσῃ. Mortuo Atha-
nasio, cum Petrus in ejus locum successisset, statim
litteras synodicas, seu communicatorias scripsit ad
Damafum Romanæ urbis Episcopum, quibus &
ordinationem suam ei significabat ex more, & per-
secutiones Arianorum ac Gentilium quibus vexa-
batur, narrabat. His litteris respondens Damafus,
litteras communicatorias simul & consolatorias mi-
sit ad Petrum per quendam Diaconum urbis Ro-
mæ, ut testatur Petrus in hac Epistola. Ex quo ap-
paret, inter ordinationem Petri ac fugam, satis
longum temporis spatium intercessisse. Nec pro-
babilis videtur Baronii sententia, qui ordinationem
ac fugam Petri in eundem annum contulit
Christi scilicet 372. Quamquam Socrates mor-
tem Athanasii ac Petri ordinationem anno citius
refert.

ὁς φοιτῶν βασιάνοις ἐπέκεινα κοιωνήσας. Interpre-
tes hæc verba sic construunt, ut φοιτῶν referatur ad
ἐπέκεινα. Nam Camerarius ita vertit: Qui magis
quam ullus homicida tortus. Nec aliter Christo-
phorfonus & Sirmundus. Verum si ita construxe-
ris, quomodo ferri poterit hæc locutio κοιωνήσας
βασιάνοι. Quare magis placet versio Epiphani qui
sic transtulit: Ex homicidarum verberibus coequan-
dius. Vox igitur ἐπέκεινα transponenda est hoc
modo, φοιτῶν βασιάνοις κοιωνήσας, ἐπέκεινα λί-
θοις, &c.

τοῖς κατὰ φίνισον μετάλλοις. In altero codice
Regio, cujus variantes lectiones edidit Stephanus,
scriptum est καταφίνισ una voce, quemadmodum
edidit Jacobus Sirmundus. Malim tamen legere
κατὰ φίνισον. De his metallis Eusebius in libro de
locis Hebraicis ita scribit, φίνων ἢ κατ' ἄκρην
Ἰσραὴλ ὅπῃ τ' ἐρήμῃ. ἢ δὲ καὶ πόλις ἐσθ' ὡς αὐτὴ ὅπῃ
φαινῶν, ἔθια τὰ μέταλλα τ' χαλκῶ, μεταξὺ κοιμί-
νῃ πέτρας πέλειας καὶ ζοορῶν.

τινὲς μὲν παρ' αὐτὰ μεινύουσι. Interpretes
vocem τινὲς interpretati sunt de pueris qui mor-
tui, remanserunt sepulturae expertes. Malim ta-
men de Officialibus præsidis intelligere, qui custo-
des apposti erant cadaveribus mortuorum, ne quis
ea sepulturae mandaret.

Pag. 185.

ὁ δὲ πάντων ἀπορηθῆναι. Epiphanius Scholasti-
cus hæc verba in interpretatione sua prætermisit.
Camerarius autem ita vertit: Sed cum omnino illos
conatus erga cunctos suos frustrarentur. Christo-
phorfonus verò sic interpretatur: Aique cum in
eo quod conabantur, ab omnibus se destitutos vide-
rent. Jacobus autem Sirmundus Camerarium se-
cutus ita transtulit: In universum ergo cum omnia
frustrâ conarentur. Ego verò scribendum puto
δοσικροθῆναι, quam lectionem in versione mea se-
cutus sum. Id autem optime convenit cum præce-

dentibus. Ait enim Petrus Arianos instar diaboli
circumeuntes, quasivisse quem seducerent ac de-
vorarent. Sed cum ab omnibus repellerentur, in
aliquot Episcopos & Clericos iram suam vertisse &
rabiem effudisse.

ἐπιστάτας. Post hoc verbum integram pericopen
adjecimus ex variis lectionibus, quas Robertus
Stephanus ad Calcem editionis suæ descripsit ex
altero codice Bibliothecæ Regiæ, quæ sic habet καὶ
λόγῳ καὶ ἀράξῃ τὰς ἰσοτάς ἐπιστάτας. Ita cer-
tè in suo codice legerat Epiphanius Scholasticus, ut
ex versione ejus apparet. Sic enim vertit: Viresce-
nt ab infantia usque ad senectutem crement incolen-
tes, verboque superantes ἐπιστάτας. Ita
quoque edidit Jacobus Sirmundus.

ἐπιστάται νοσον. In Manuscripto codice Hen-
rici Savillii scriptum est ἐπιστάται νοσον, quo-
modo etiam legitur in codice Regio, cujus varian-
tes lectiones edidit Stephanus. Ita quoque in suo
codice legitur Epiphanius, ut ex ejus interpreta-
tione colligitur, quæ sic habet: Hinc namque rabi-
e coarctati blasphemias.

In Caput XXIII.

τῇ ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ. Miror interpretes non
animadvertisse vitium hujus loci. Neque enim vi-
cinas Romano Imperio regiones populabantur Sa-
raceni, sed ipsas Imperii Romani provincias sibi
vicinas vastabant. Legendum igitur est hoc loco
τὸν ῥωμαίων ἡγεμονίαν, ut scriptum est in exem-
plari Regio, cujus variantes lectiones edidit Step-
hanus.

ὁ δὲ γδ μάλλον ἐπέλαβεν. Henricus Savilius ad
latus sui codicis annotavit, scribendum videri ὁ δὲ γδ
in Dativo. Quod mihi non displicet.

ὁ δὲ φοιτῶν ἱκνῶ. Hunc locum correxi ex duobus
MSS. codicibus, Regio & Saviliano, in quibus le-
gitur φοιτῶν, quomodo etiam edidit Jacobus Sir-
mundus. Quod autem sequitur τὸ παύσαι τοὺς πό-
λεμον, de bello inter Romanos & Saracenos intelli-
gendum est.

In Caput XXV.

καθάπερ τινὲς ἀροβόλοι. Epiphanius vertit pro-
pugnacula, Camerarius turretes. Sed magis placet
Christophorfonii ac Sirmundi interpretatio, qui tur-
pes verterunt. Harpocratio in lexico, ἀροβόλοι, in-
quit, αἱ εἰς θάλασσαν ἐγκείμεναι πέτραι, καὶ οἶον ἀκταὶ
τινὲς. Ubi scribendum puto ἀκταὶ τινὲς. Utitur
hac voce Demosthenes in oratione ὅπῃ τ' ἐν χερσὶ-
νήσῳ, & in Philippica x. sub finem, ἀδ' ἀνέστη τῶν
ἡσπερ ἀροβόλοις προσπίμποντας ὑστεροῦσαν ἐκείνῳ.
Idem Demosthenes in orat. i. contra Aristogitonem
in fine eadem voce utitur καὶ δὲ πρὸς ἐς αὐτοὺς ἔχουσαι
λιμένας καὶ ἀροβόλων ἐνέπλησαι, πρὸς τήνδε ἀροβό-
μῆζα, tibi vides hanc vocem in malam partem sumi,
ad noxam potius quàm ad tutelam. Utuntur hac
voce etiam Aristides in Panathenæico, Liba-
nius in Basilico, & Heliodorus in fine libri 8.
Sed

Sed & moles in mare projectas, quas nos vulgo A digas vocamus, Græci ita appellat ant, ut docet Procopius in lib. 4. de ædificiis. *ἄρος δὲ βάλαντιαν προβάλλεις τεκτονικαί μὲν βραχεῖς, ἅπερ καλεῖν γενεμίκασι μάλιν.*

pag. 188. *κριμάσαι.* Hic Sirmundus aliquot voces inseruit ex codice Regio, hoc modo, *ἔν ταις ἰτίαις κριμάσαις, &c.* Quod non displicet.

εἰς τὸ πολεμικὸν γυμνάσιον. Hunc locum non intellexerunt Interpretes, qui hæc per metaphoram dici existimant. Atqui Theodoritus nulla hic Metaphora utitur, sed intelligit locum extra urbem, in quo milites exerceri solebant. Qui locus vulgo Campus dicebatur; unde Campiductores & Campigenæ dicti teste Vegetio. Sane Antiochiæ locus fuit ita dictus extra portam Romanensem, in quo milites Romani exercebantur quotidie. Eius loci fit mentio in libello quem Ariani porrexerunt Imperatori Joviano adversus Athanasium, cum Imperator per hanc portam iret ad campum. Extat hic libellus in 2. Tomo operum Athanasii: *ἁρώτη ἐντυχία ἢ ἐπιπέλατο, ἀπερχομένη τῷ βασιλεῖ εἰς κάμπον ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ πόλει.* Et paulo post *ἀκβάσαις ὁ βασιλεὺς ἐπέτρισε τὸν ἵππον, ἃ ἀπῆλθεν εἰς τὸν κάμπον.*

τὴν ἀδρείαν προσέφερε. Vox ἀδρείαν profus aliena est ab hoc loco. Comparat enim Theodoritus Diodorum vasto cuidam fluvio, qui suos quidem irrigabat, hostes verò submergebat. Itaque Sirmundus pro ἀδρείαν, hoc loco substituit ἀδρείαν, parum felici conjectura ut equidem sentio. Neque enim puto ἀδρείαν Græcè dici, sed potius ἀρδυσιν. Mallet igitur ἐδρείαν rescribere. Sed de hoc studiosi pro arbitrio suo judicabunt. Porro in editione Basilienfi scriptum inveni *τὸς μὲν ὁμοίαν τὴν ἀδρείαν προσέφερε*, quod non probo.

τὰ βίβλη προσέφερε. In Manuscripto codice Savilii & in editione Basilienfi scriptum inveni *προσέφερεν*, quod magis placet.

In Caput XXVI.

pag. 189. *εἰς τὸ πολεμικὸν ἀπέει γυμνάσιον.* Campum intelligit in quo milites Romani à Campidoctoribus exercebantur. Illie enim Orthodoxi cum ex urbis Ecclesiis pulsi essent, sub Flaviano ac Diodoro Collectas agebant, ut supra narravit Theodoritus. Vide quæ notavi ad caput superius. Ex quo discimus, portam illam urbis Antiochiæ: cujus hic fit mentio, dictam esse Romanensem.

κατὰ τὸν μοναδικὸν νόμον. Magis placet scriptura codicis Saviliani, in quo legitur *μοναχικόν.*

ὁ δὲ ἀπειλήσας ἐσίγησεν. Verbum ἀπειλήσας descendendum videtur. Neque enim Valens quidquam minatus est Aphraatæ. Vide Theodoritum in Philotheo pag. 816.

In Caput XXVII.

pag. 190. *Πάν τὸ τῆς πόλεως πλῆθος.* Interpretes hæc verba de conversione totius populi acceperunt. Malim tamen intelligere de populi multitudine quæ Julia

ni videndi causa in Ecclesiam confluxerat. Sententiam nostram confirmat Joannes Chryostomus in Homilia 21. in Epistolam Pauli ad Ephesios; ubi scribit de hoc Juliano Monacho, eo in aliquam urbem ingrediente tantum fuisse hominum concursum, quantus nunquam antea visus esset, ne in Imperatorum quidem adventu *τῆτι εἰς τὰς πόλεις ἐμβάλλοντο.* *σπανιάκις δὲ τὸ ἐγγενοῦτε ἑπτάρωκῆτε σοφιστῶν, ἔτι ἄλλα τινὲς εἰσελαύνοντο τοιαῦτη τῆς ἐγγενοῦ συστροφῆ τῆς λίγῳ, ἢ χι πάντων βασιλείων.* Sic enim locus ille distinguendus & exponendus est.

In Caput XXVIII.

Τραϊανὸς ὁ στρατηγός. Optime Epiphanius Scholasticus Trajanum Magistrum militum interpretatus est. Is est Trajanus, de quo sæpius loquitur Ammianus Marcellinus in rebus Valentis Augusti.

ἢ τὸ ὄρος δὲ. Montem Casium intelligit, qui proximus erat urbi Antiochiæ, quam Theodoritus *μυγίστη πάλιν* appellat hoc loco & in superiori capite.

In Caput XXIX.

Τὴς τε πολυγιδεῖς. Mallet scribere *πολυγιδεῖς*, id est multifidos errores. Suidas & Hesychius *πολυγιδεῖς* interpretantur *πολυμερῆς, εἰς πολλὰ μεμερισμένῳ.*

ὁ μόνον τὰ γράμματα. Id est sacra Scripturæ non litteralem modò, sed allegoricum etiam sensum perdidicit. In codice regio cujus varias lectiones edidit Stephanus, scriptum est *τὰ γράμματα.*

In Caput XXXI.

ἄρος τὸν ἀδελφόν. Errat hic Theodoritus. Nam Valentinianus Imperator, frater Valentis Augusti jam è vivis excesserat, tunc cum Gothi trajecto Danubio Thraciam vastarunt, & Imperator Valens, relicta Antiochiâ Constantinopolim venire compulsius est. Itaque pro Valentiniano Gratianum dicere debuerat Theodoritus, & *ἀδελφὸν* ponere pro *ἀδελφόν.*

In Caput XXXIII.

Διαλέμων τὸν πόλεμον. Christophorus uescio quos codices secutus, *δουμαίω* legit. Atque ita etiam edidit Jacobus Sirmundus, vertitque bellum reformidans. Nostrum tamen codices nihil mutant; Et Epiphanius Scholasticus vulgatam lectionem tuetur. Sic enim vertit: *Primum quidem Constantinopoli commoratus est, preparans bellum.*

ἀλλῶ

ἀλλὰ εὐ φρονεῖ. Rectius in altero codice Regio legitur φρόνι duabus syllabis, quomodo etiam edidit Jacobus Sirmundus. Regulariter tamen dicendum esset φρόνις.

ἀληθεῖαν συνεζευγμένους. In MS. codice Henrici Savillii scriptum est συνεζευγμένον, quemadmodum

edidit Sirmundus. Sed cum nullus in hac lectione sit sensus, totum locum malim ita scribere: μὴ χαλεπαίνειν παρῆνι(αν) ἐσ' ἡγχοῖς τῆ ἀληθείας συνεζευγμένους. Nihil clarius est hac lectione, nihil certius.

HENRICI VALESII
ANNOTATIONES
IN LIBRUM QUINTUM
HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ
THEODORITI.

In Caput II.

Pag. 199. Νόμος γὰρ ἕρτα. Extat ea lex Gratiani in libro xvi. codicis Theodosiani, Titulo de fide Catholica. Quanquam in codice Theodosii, ea lex non Gratiano tribuitur, sed Theodosio, & Theffalonice data esse scribitur Gratiano Augusto V. & Theodosio Coss. Lex autem Gratiani cujus hic meminit Theodoritus, lata erat ante principatum Theodosii. Etenim Sapor Magister militum à Gratiano missus est in Orientem, ut hanc legem executioni mandaret, quemadmodum scribit Theodoritus. Quod certe nunquam à Gratiano præsumptum fuisset, si tunc temporis Theodosius Orientis imperium obtinisset. Porro lex Theodosii quæ Basilicas ademit hæreticis, memoratur à Marcellino in libello precum quem obtulit Theodosio pag. 82.

μετὰ λιβέριον γάρ. In codice Savillii scribitur μετὰ λιβέριον δέ, quomodo etiam edidit Jacobus Sirmundus.

Pag. 200. ἔλεος ἀνιφθῆν. In codice Savilliano, & in editione Basilienſi scriptum inveni ἔλεος ἰσίνετο quod magis probo. Hæc enim controversia non tunc primum exorta est, sed jam div ante excitata fuerat; quo tempore Paulinus à Lucifero ordinatus erat Episcopus.

In Caput III.

Pag. 201. Μία τῆς σαρκὸς ἔ, τῆς θεότητ^ς φύσις. Hæresin Eutichetis intelligit, quam ex Apollinare prognatam esse dicit, quod testatur etiam Liberatus Diaconus & alii.

τὸ τῆ θεότητι τῷ μονογενεῖ προσάπτει τὸ πάβ^ς. Theopaschitas intelligit, seu Deipassianos, qui sub

A Imperatore Anastasio ingentes tumultus in Ecclesia excitaverunt, ut refert Marcellinus in Chronico, Zonaras, Theophanes, & alii. Hic autem tumultus ex hac occasione ortus est. Simulacque Sacerdos ad altare accesserat, Hieropasches ex Pulpito hymnum quendam cantabat quem περιεργιστος vocabant. ἀγί^ς ὁ θεός, ἀγί^ς ἰερός, ἀγί^ς ἀθάνατος, quem hymnum Proclus Constantinopolitanus Episcopus ab Angelis per revelationem didicerat, ut scribit Jovius Monachus in lib. 6. cap. 25. apud Photium in Bibliotheca. Huic hymno Orientales hanc appendicem subiciebant; ὁ σαυραθεὶς δὲ ἡμᾶς, ad Jesum Christum referentes. Sed Constantinopolitani & Occidentales illud additamentum rejiciebant, ne qua passio Trinitati consubstantiali attribueretur. Itaque pro appendice illa ὁ σαυραθεὶς δὲ ἡμᾶς, accinebant ista ἢ ἀγία τρεῖς εἰς ἡμᾶς, ut testatur Ephraemius Patriarcha Antiochenus apud Photium.

εὐ δὲ ἀντικρυς τῶν ὑποστάσεων. In Antiochena Ecclesia inter Catholicos partis Meletii & partis Paulini ingens fuit controversia de vocabulo Hypostasis: Cum alii tres hypostases assererent in Trinitate, Meletiani scilicet: Alii vero, Eustathiani scilicet, unicam dicerent hypostasin, hoc nomine substantiam intelligentes. Itaque cum de nomine tantum dissentirent, in re autem ipsa ambo inter se convenirent, Athanasius in Alexandrino Concilio eos inter se conciliaverat, decernens ut sola fidei Nicænæ professio exigeretur, suppressa Hypostaseon mentione, ut videre est in Epistola Synodica Athanasii ad Antiochenos. Post hujus tamen Concilii decretum mansit hæc controversia in Ecclesia Antiochena, ut testatur Hieronymus Epistola 57. ad Damasum his verbis: Post Nicenam fidem, post Alexandrinum juncto pariter Occidentem decretum, trium hypostaseon ab Ariatorum Prasule & campensibus, novellum à me homine Romano, nomen